

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 12, BEOGRAD, UTORAK, 6. FEBRUAR 2007.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Ćirić; Font Mechanical: Marko Milanković; Foto: Marija Mandić; E-mail: beton@danas.co.yu, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeci broj izlazi 20. februara

MIXER

Piše: Branislav Jakovljević

DRŽAVA KAO SPRAVA

Pavićeva zloupotreba prostora literature

ETIKA METAFORE

Roman i država su spoj koji obećava. Tu prosto šikljaju metafore. Po uzoru na državu, može se govoriti o izvesnom suverenitetu romana. On, kao država, ima svoje regije, gradove, puteve i tokove. Država ima zakone, ustave i institucije. Ona ima ekonomiju koja se zasniva na složenim ekonomskim mehanizmima. Dalje, ona ima birokratiju i njenu topografiju ministarstava, nadleštava, kancelarija, dosjeva. Onda su tu arhivi! Pa vojska, policija, javne i tajne službe. Pa onda pisci i njihova udruženja. Metafora je figura koja se zasniva na komplementarnosti i korespondenciji pojmove koji u nju stupaju. Tako možemo da govorimo ne samo o ekonomskim, nego i o narativnim mehanizmima države, o njenoj priči i njenim pripovedačima, o glavnim junacima i fiktivnim mestima u kojima oni prebivaju. Ali i dalje, možemo da govorimo o njenim koricama, tipografiji, ilustracijama. Takođe, ovaj metaforični odnos dva pojma nam pomaže da se upitamo da li postoji nešto kao džepna država ili država toka svesti.

Ako je metafora određena komplementarnošću i korespondencijom svojih sastavnih delova, onda se, kao što je govorio Pol de Man, nameće pitanje etike metafore. Ne etičnosti onoga o čemu se piše, već etičnosti toga kako se piše. Milorad Pavić pripada onoj vrsti pisaca koji predmet svog pisanja shvataju kao alibi za to kako pišu. Očekivalo bi se da bi baš on od svih pisaca morao i umeo da razvije bogatu metaforu romana kao države. Umesto toga, on potiskuje modernu državu, to carstvo ne-linearnosti, radi jednog antropomorfogn viđenja države koje se na kraju ispostavlja vrlo osiromašeno i konvencionalno. U naslovnom eseju zbirke *Roman kao država*, Pavić navodi da država ima datum rođenja. On u tome vidi ne toliko povod za praznovanje koliko instrument za uspostavljanje zodijačkog znaka i čitave mutljavine koja ide uz to. I sve ostalo zavisi od tog biografskog detalja za koji je subjekat zapravo najmanje odgovoran: države rođenjem stiču „pasminu“ ili pedigree, što ih deli na stare, odnosno plemenite, i „skorojevičke.“ Gde je rođenje, tu je i roditelj, dakle državotvorac, odnosno pisac. Velike države, veli Pavić, nadžive i zaborave svog osnivača, kao što veliki romani nadžive svog autora. Sve u svemu, ovo kratko poglavje debelo podbacuje, i navodi nas da se upitamo zašto bi pisac tolikih romana-igracka propustio priliku da se poigra metaforom države?

Ni u ostatku knjige, u čijem naslovu reč „država“ zauzima tako značajno mesto, Pavić nema mnogo toga da doda na tu temu. Zapravo, sem u naslovnom tekstu, u čitavoj knjizi ideja države se razmatra svega u tri navrata. Sva tri puta ovaj pojam se pomala povijen u generacijske, što će reći generativne, što će opet reći u natalne teme. Najpre u tekstu „Kratka istorija čitanja“, Pavić pronalazi razloge za svoju posvećenost čitalačkim pravima („da bi čitalac dobio više prava na kreiranje književnog dela, pisac to mora da mu omogući stvarajući jednom novom tehnikom, tehnikom ne-linearnog pisma...“) u nekoj vrsti eskapizma. On se najpre ispoveda da mu je, kako kaže, „bilo neudobno u državi koju su stvorili naši očevi-ratnici,“ te da se u njoj nikada nije „osećao dobro“ zato što su je očevi pravili sebično, po svojoj meri, a ne „po meri i potrebama nas, njihovih sinova i unuka, niti po meri onoga što je ranije kroz vekove najbolje bilo stvoreno u srpskoj i drugim književnostima“. Zbog toga, nastavlja Pavić, a sve mu se samozado-

Fotografije su snimljene u Lubljinu, u starom jevrejskom getu

MIXER

Branislav Jakovljević: Država kao sprava

ŠTRAFTA

Marina Đurašković: Transmisija kinooperatera

ARMATURA

Ivan Mandić: Dobrodošli na Univerzitet

VREME SMRTI I RAZONODE

Slobodan Georgijev: Nemoj, srećo, nemoj danas
Miloš Živanović: Prva ljubav zaborava nema

BULEVAR ZVEZDA

PAVIĆ, Milorad

BLOK BR. V

Kosmoplovci: Migi, migi

preko pozorišnih dasaka“. Odmah potom saznajemo da se ovaj ulaz odigrao u vidu sletanja. Ili tačnije, u vidu desanta: „Palindromske godine 2002. Vladimir Petrov ‘pustio je prvu interaktivnu pozorišnu lastu u Moskvu i osvojio rusku prestonicu bez bitke‘ postavivši na scenu ‘Moskovskog hudožestvenog akademskog teatra Čehova‘ moj Pozorišni jelovnik zauvek i dan više“. Šta ova kitnjasta metafora uopšte pokušava da kaže? Da je Pavićev komad *Pozorišni jelovnik zauvek i dan više* prva interaktivna drama izvedena u Moskvi? I dalje, da je Pavić pionir nečega što on naziva interaktivnim pozorištem? Šta je uopšte interaktivna drama i interaktivno pozorište, koje Pavić tako energično prisvaja? Naravno, radi se o nastavku prakse nelinearne i interaktivne literature na kojoj je Pavić izgradio karijeru. Naime, njegovo skučeno i krajnje instrumentalizovano shvatanje postmoderne književnosti zasniva se, sem na već pomenutoj apolitičnosti, još i na nelinearnosti naracije kao i na interaktivnosti knjige kao predmeta. Na sopstveno pitanje da li „već živimo u postistorijskom vremenu“ koje je, može biti, i „postromaneskno vreme“, Pavić odgovara da nije u krizi roman, već knjiga. On dakle ne spasava žanr, već čitav medijum tako što „povećava ulogu čitaoca u stvaranju dela.“ Nešto slično se dešava i sa pozorištem. Oprvran umorom od rada na romanima, Pavić se okreće pozorištu kao novom izražajnom sredstvu. A kako i ne bi, jer pozorište je više od knjige u „dosluhu sa XXI vekom,“ u kome je Pavić već odavno k'o kod svoje kuće. U interaktivnoj drami, publika aktivno učestvuje u donošenju odluka koje predodređuju tok radnje na pozornici, tako da „gledalac bira svoju stazu gledanja drame, svoj put kroz pozorišni komad“. Postoji, međutim, jedna odlika Pavićevih interaktivnih drama koju on pažljivo izbegava u tekstu „Nekoliko reči o umoru u pozorištu...“. To je hrana. Naravno, ova dramaturgija črevou-

godenija najočiglednija je u komadu *Pozorišni jelovnik zauvek i dan više* koji se sastoji od tri predjela, glavnog jela, i tri poslastice, i u kome protagonist (lik-rezoner, zastupnik pisca) izjavljuje već na samom početku: „Dakle, ne volim teatar. Ali volim da jedem. I najviše volim jela s lepim naslovima“. U komadu „Krevet za troje“ pronalazimo da i sam prostor dramske radnje, po kome je komad naslovjen, postaje trpeza na kojoj se može naći „porcija sede trave s ocatom i kuvanim jezikom, pa dva puta po čanak toplih božjih suza, jedan ‘pohovan pogled‘“, da pomenemo samo neke od specijaliteta. Čak je i gledalac Pandurove postavke

godenija najočiglednija je u komadu *Pozorišni jelovnik zauvek i dan više* koji se sastoji od tri predjela, glavnog jela, i tri poslastice, i u kome protagonist (lik-rezoner, zastupnik pisca) izjavljuje već na samom početku: „Dakle, ne volim teatar. Ali volim da jedem. I najviše volim jela s lepim naslovima“. U komadu „Krevet za troje“ pronalazimo da i sam prostor dramske radnje, po kome je komad naslovjen, postaje trpeza na kojoj se može naći „porcija sede trave s ocatom i kuvanim jezikom, pa dva puta po čanak toplih božjih suza, jedan ‘pohovan pogled‘“, da pomenemo samo neke od specijaliteta. Čak je i gledalac Pandurove postavke

Hazarskog rečnika pozvan, kako navodi anonimni autor programskih beležaka, „da predstavu gleda kao kad jede“. Gastronomija predstavlja neku vrstu reprezentativnog gesta u kome se sažima ono što Pavić naziva „horizontalnom interaktivnošću između pica i gledaoca pozorišnog komada, koji je krenuo ka trećoj dimenziji (3D)“. Ispostavlja se da je Pavić ne samo romanopisac i dramski pisac, već i tvorac neverovatnog izuma trodimenzionalnog pozorišta! Na ovakvim primerima postaje očigledno koliko se Pavićevo shvatanje interaktivnog postupka graniči sa banalnim. Ali, ta banalnost nije nimalo slučajna.

INTERAKTIVNE GODINE

Kao i drugi Pavićevi eksperimenti, interaktivna drama nije ni nova ni revolucionarna forma kakvom je on predstavlja. Još daleke 1927. godine Breht je u tekstu „Moderno pozorište je epsko pozorište“ govorio o kulinarskom pozorištu, koje je definisao kao pozorište koje sebe poima kao proizvod ponuđen na tržištu i samim tim nema ambiciju da čini bilo šta drugo sem da gledaocu ponudi jeftino zadovoljstvo. Breht nema ništa protiv takvog pozorišta. Ono što je po njemu zaista problematično jeste kulinarsko pozorište koje se izdaje kao inovativno i prevratničko. Zašto? Zato što „veliki društveni mehanizmi“ kao što su pozorište ili štampa nameću svoje poglede kao da dolaze niotkud, odnosno kao da su svojstveni tim samim mehanizmima. Breht otkriva ono što bi danas, osamdeset krvavih godina kasnije, i vrapci trebalo da znaju: ovi mehanizmi su zapravo uslovljeni društvom (dakle državom) kome pripadaju, i samim tim prihvataju samo ono što garantuje opstanak tog društva (i države): „Slobodni smo da razmatramo bilo koju inovaciju koja ne preti da ugrozi sopstvenu socijalnu funkciju - obezbeđivanje jeftine zabave za jedno veče“.

Od herojskih dana avangarde u Evropi dvadesetih i tridesetih, do njenog ponovnog razbuktanjanja u Sjedinjenim Državama pedesetih i šezdesetih, glavna kritika interaktivnog (ili ambijentalnog) pozorišta bila je da je ostvarenje fantazije učešća i izobilja koje ono nudi gledaocu nerazlučivo od samoprikrivanja, dakle potvrđivanja dominantne ideologije. Interaktivno ili ambijentalno pozorište zasnovano je na opasnoj prepostavci o pozornici kao neideološkom prostoru. Ovaj izlaz iz ideologije zamaskiran je preuređivanjem sistema simboličkih razmena koje se dešavaju između pozornice i gledališta. Naravno, tu nema govora ni o kakvom izlazu: radi se zapravo o prepustanju dominantnoj ideologiji i što je još značajnije, o njenom prikrivanju.

Pavić se pravi nevešt po pitanju države, čak i kada je stavlja u naslov knjige. U promotivnim intervjuima koje je dao povodom izlaska srpskog izdanja svojih knjiga koje su se prvo pojavile na ruskom, *Roman kao država i Drugo telo*, pisac komada-jelovnika, romana-rečnika, romana-ukrštenice i romana-klepsidre svojim čitaocima preporučuje da se politike „treba čuvati ako ste profesionalac, ja amaterizam prezirem“. To kaže autor počasnog poslednjeg poglavlja zbornika *Catena mundi: Srpska hronika na svetskim verigama*, izdatog tačno deceniju pre palindromske 2002. U zaključku te knjige-noža i knjige-žice, Pavić govorio o državi isto onako samouvereno kao što danas govorio o alhemiji ili zodijaku: „U ovom trenutku u Jugoslaviji Srbi su ponovo na listama za genocid kao što je bio slučaj sa Srbima i Jevrejima tokom Drugog svetskog rata“. Ili: „Najpre sa stanovišta logike države.

Onaj koji bude imao uticaj na najbrojniji narod Balkana, to jest na Srbe, imaće Balkan na svojoj strani“. I tako dalje, sve strateški i državotvorno, kao što se to radilo tih interaktivnih godina. Ovde poenta nije u pukom licemjeru. Ono što je zaista sramno jesu tokovi i mehanizmi masovnog i ciljanog zaboravljanja. Kako je, recimo, autor ode o puštanju Pavićeve interaktivne pice pod svodove MHAT-a mogao da zaboravi jednu od najvećih ambijentalnih predstava dvadesetog veka, „Osvajanje zimskog dvorca“ u režiji Nikolaja Evreinova iz 1920, ili poetiku i tehniku ambijentalnog pozorišta Nikolaja Ohlopkova iz tridesetih godina?

LITERARNA SPRAVA ZABORAVA

„Slava se seli,“ nadima se Pavić u jednom od promotivnih intervjua s kraja prošle godine: prvo je, kaže, bio slavan na Zapadu i zabranjivan u Sovjetskom Savezu, a „kada je došla nova Rusija, preveli su tamu svaki red koji sam napisao.“ Prijem Pavićeve književnosti u „novoj Rusiji“ nije nepodeljen. Iste one palindromske 2002. godine kada je u MHAT pušten Pavićev interaktivni golub, ugledni književni časopis *Novoe literaturnoe obozrenie* objavio je istoriografski esej o književnom prevodilaštvu u moderno ru-

skoj literaturi. Autor teksta Vadim Mihailin lamentira nad minulim herojskim vremenima književnog prevoda tokom devedesetih, koje je potisnuto tržište u kome se kao alva prodaje književnost, „meku, ‘kasne‘ i inače otvoreno epigonske postmoderne, tj. autori i tekstovi lišeni bilo kakvih revolucionarnih ambicija, koji šakom i kapom eksploatišu ideje koje su bile revolucionarne nekih dvadeset ili trideset godina unazad“. Među prvake ove epigonske postmoderne Mihailin ubraja Pavića. Dakle, Pavić se kreće dvojnom putanjom: od zapada ka istoku, i od studija književnosti do njene rasprodaje. Ono što je naročito zamamno u „epigonskoj“, „mekoj“ ili kulinarskoj postmodernoj književnosti jeste evakuacija iz sadašnjeg trenutka i ideoškog tereta koji on neminovno nosi. Tokom poslednjih tridesetak godina, Pavić je usavršio mehanizam *iscrppljivanja ovde-i-sada*. Glavna poluga ovog mehanizma sastoji se od zbijanja prošlosti i budućnosti: prošlost je tematska i narrativna, a budućnost konkretna i interaktivna. Drugačije rečeno, Pavićev delo se nudi istovremeno na nivou *suvenira* i na nivou *sprave*. Ako suvenir predstavlja fetišizaciju i komodifikaciju prošlosti, onda sprava predstavlja *instrumentalizaciju budućnosti*. Ako razglednica ukrašena školjkama kalcifikuje leto koga više nema, onda mobilni telefon/foto aparat/MP3 predviđa (i proizvodi) buduće potrebe korisnika. Ako nam suvenir pomaže da dodirnemo ono čega više nema, onda sprava čini opipljivim ono što još nije nastalo. I jedno i drugo pripadaju sferi kiča. Ako se vratimo Paviću, lako ćemo prepoznati jedan suvenirski pristup prošlosti. Sa druge strane, ono što on naziva „interaktivnošću“ zapravo je samo vulgarizacija one vrtoglave regije između čitaoca i teksta koju je Moris Blanš nazvao prostorom literature. Ovo sudaranje davne prošlosti i neposredne budućnosti proizvodi jedno „sada“ ispraznjeno od bilo kakvog kritičkog promišljanja. Jedno „sada“ stišnjeno između suvenira i sprave. Poslednjih godina, kič je zasluzeno bio česta tema u srpskoj teoriji književnosti, sociologiji i publicistici. Iznad oblaka prašine koji je podigla hajka na pevaljke, raspištoljio se, neometan, kič visoke kulture. Pavić je njegov začetnik, ideolog, i najistaknutiji predstavnik. Ovakav kič je u neprestanoj potrazi za zonama povećane besvesti, od Miloševićeve Srbije do Putinove Rusije ■

ŠTRAFTA

Piše: Marina Đurašković

TRANSMISIJA KINOOPERATERA

FCS, jedna priča

GRAĐANIN MILITCHEVICH

Kada je pre dve godine u Ministarstvu kulture Srbije objavljeno da je osnovan Filmski centar Srbije (FCS) da spase ono što je ostalo od srpskog filma, Đorđe Milićević, potonji direktor istog, „mesija“ sa holivudskim pedigreeom i odgovarajućim optimizmom, zasenio je sve voštane srpske velikodostojnike između kojih ga je vodio put do pres sale. Bilo je, u prolazu, gurkanja između Draže i Stepe, Vojvodi Mišiću neko je stao na nogu, i najzad, prvo što smo shvatili, bilo je to da je gospodin Milićević tokom tri decenije u Americi naučio da je premijerni nastup presudan. Odmah je objasnio da ćemo, ako film tretiramo samo kao umetnost, postati prosjaci. Da u Srbiji para za film ima i da će FCS biti transmisija između države, sponzora, producenata i umetnika. Da se treba osloniti na filmske fondove u Evropi i učlaniti u Eurimaž. Da je Avala film još pre dve decenije umrla ali da to niko nije konstatovao i da treba graditi studije veće, lepše i američke...

I dok lupiš dlanom o dlan, FCS je registrovan u Trgovinskom sudu, 11. novembra 2004. Na predlog Upravnog odbora za direktora biva imenovan Đorđe Milićević, što usvajaju i ministar Kojadinović i Vlada Srbije. Iz njegovog CV-a saznajemo da je matuirao u Zemunskoj gimnaziji, da je studirao Građevinski fakultet, a zatim proučavao filmsku umetnost u beogradskoj Kinoteći. Odlazi 1975. u SAD, gde se bavi modnom i reklamnom fotografijom, u Njujorku i Los Andelesu radi kao scenarista i reditelj. Kao jedan od koscenarista potpisuje film *Pomahnitali voz* Andreja Končalovskog. Iz jednog intervjua saznajemo „da nije član Američke akademije za film jer iza sebe nema dovoljan broj samostalno potpisanih filmova“. Godine 2003. vraća se u Srbiju i postaje savetnik za kinematografiju ministra kulture. Ubrzo, ovo imenovanje pokazuje direktora u novom svetlu. Uo-

Gde se sakrio premijer

čava se da je sklon autokratskom ponašanju, nepoštovanju važeće regulative u organizaciji rada, kao i samovolji u angažovanju saradnika i donošenju finansijskog plana.

MAČEHA, MATI, DOMETI I REZULTATI

Od 35 filmskih projekata koji su pristigli na konkurs Ministarstva kulture, gotovo polovina onih koji su dobili sredstva nikada nisu realizovani. Ispada da je Ministarstvo, zapravo ministar Kojadinović, na osnovu slobodne procene dao oko 37 miliona dinara za projekte koji do dana današnjeg nisu ni ušli u fazu realizacije. Na primedbe gotovo svih umetničkih asocijacija da pravila ne postoje, direktor FCS izjavljuje da oni koji su dostavili spisak primedbi mogu i da ga pocepaju. Đorda Milićevića u Kanu 2005. nije bilo. FCS zastupali su njegovi honorarno angažovani saradnici, da bi pod sloganom *Redescoring Serbia 2005* potrošili oko 40.000 hiljada evra na prezentaciju srpske kinematografije, bez vidnijih rezultata po istu. Već iduće godine, u usmenom izveštaju po povratku iz Kana rečeno je da je

srpska kinematografija, zahvaljujući FCS, najavila povratak u krug velikih igrača. Pod sloganom *Serbia on the Roll* (2006), na konferenciji za novinare gospodin Milićević svečano izjavljuje da je „stranim producentima ponovo pružena mogućnost da snimaju u našoj zemlji“. Javnost koja guta sve progutala je i ovu priču, očekujući da će uskoro na našoj planini, rečne brzake i u etno-sela nahrupiti filmski radnici iz sveta. Primećeno je, doduše, da je prethodno potrebno doneti Zakon o kinematografiji, poreske olakšice za snimanje u našoj zemlji, omogućiti liberalizaciju transfera novca za finansiranje projekata, izgradnju studija i laboratorije... Ova *kanska tura* srpsku kinematografiju olakšala je za oko 100.000 evra. Ažurnost u pribavljanju sredstava ne podrazumeva efikasnost obavljanja osnovnih aktivnosti koje bi FCS trebalo da radi. Izdvajamo dva ilustrativna primera. Filmovi Želimira Žilnikova bivaju zarobljeni skoro dva meseca na carini, u transportu sa jednog na drugi festival (Prag-Pariz), jer nema službenika FCS da ih preuzmu. Inače, Žilnikovi filmovi tokom poslednje dve do tri godi-

DOBRODOŠLI NA UNIVERZITET

(25. januar 2007)

Povodom osam godina od osnivanja časopisa *Dveri srpske*, Srpski sabor Dveri organizovao je na Mašincu tribinu „Najveći Srbi posle Svetog Save - Sveti Nikolaj Srpski i Nikola Tesla“, sa podnaslovom „Kome i zašto smeta Sveti Vladika Nikolaj“ i „Sve što vam nisu rekli o Tesli u godini jubileja“. *Odlично!*, pomislio sam. Znao sam da su te tribine vrlo posećene i da imaju reputaciju pokreta koji okuplja mlade i pruža im neku vrstu utehe i nade u našim smutnim vremenima tranzicije. Veliki amfiteatar bio je prilično popunjeno, tu i tamo se moglo videti neko svešteno lice i veliki broj mlađih. Organizator je pozdravio prisutne rečima: *Pomaže bog! - Bog ti pomogao!*, zaorilo se iz mnogih grla i početna tenzija je spala. Tribina je mogla da počne. Prisutne je pozdravio dekan fakulteta, zahvalivši se svima na podršci dugoj već toliko godina, a zatim je reč dobio vladika šabački g. Lavrentije. On je govorio o borbi da se sakupe i objave vladikini spisi na polzu naroda, koji su tada bili proskribovani, a rasturač spisa svetitelja proganjani i zatvarani. U toj priči o biblioklastičkoj predanosti posebno se istakao izvesni prota Milisav koji je u najvećoj tajnosti pravio tri kopije dragocenih spisa, čuvajući jedne zazidane u zidu svoje kuće, druge iznad zvonika neke valjevske crkve i treće u manastiru skrivenom u Ovčarsko-kablarškoj klisuri! Tu tajnu je poverio našem govorniku, rekavši da za to zna samo još njegov najstariji sin - sve to za slučaj da ga tadašnje vlasti otkriju i da možda mučenjem pokušaju da iznude neke informacije i otmu plodove dotadašnjeg rada. Opis značaja običnih ljudi i pregalaca u borbi za istinu se tu ne-gde i završio, a reč je prepustena g. Radomiru Naumovu, odlazećem ministru rudarstva i energetike u vlasti Srbije.

BETONJERKA POLUMESECA

Premijer se povukao
u sebe. Obilazi
postradala područja.

Goran Dokna

VREME SMRTII I RAZONODE

Piše: Slobodan Georgijev

Beton ekskluzivno objavljuje pismo
Vojislava Koštunice Martiju Ahtisariju

NEMOJ, SREĆO, NEMOJ DANAS

Zahvaljujući dobrim ljudima iz neposrednog okruženja srpskog premijera, okupljenih oko Srđana Đurića, uspeli smo da dobijemo pismo koje je prvi ministar srpske Vlade poslao specijalnom izaslaniku generalnog sekretara UN. U Birou za informisanje (Biro - infor) procenjeno je da bi objavljanje pisma u celini doprinelo punom razumevanju poruke koja je otisla iz Beograda, jer se u međuvremenu u javnosti spekulisalo značenjem onoga što je Koštunica poručio Ahtisariju, što je pokušaj nekih neprincipijelnih krugova iz Beograda da namerno slabe poziciju Vlade u budućim pregovorima oko formiranja nove Vlade, čime se, saznaje **Beton** u Birou, umanjuje kapacitet Srbije u pregovorima o Kosovu, što, kako sagovornik iz Biroa zaključuje, dramatično sužava prostor za opstanak srpskog naroda.

Beograd, na Savindan, leta gospodnjeg 2007.
Kabinet, Nemanjina 11

Poštovani gospodine predsedniče,

Koristim priliku, na ovaj sveti dan, da Vam se obratim ovim slovom u nadi da će se moj glas čuti i u Vašoj kući. Nepoznat neko me je obavestio da se ovih dana nameravate uputiti u naše krajeve, u lepu Srbiju, ponosnu zemlju Srba i svih njenih građana, što smo Ustavom nedavno jasno odredili, sa paketom u kome donosite nešto što kažu da se zove „rešenje za Kosovo“. Hoću da vam kažem da duboko poštujem ponosni finski narod, više sam puta pokušavao da pročitam vaš narodni ep koji je među nabolazanim članovima našeg naroda ušao u poslovnicu, naime, kaže se, „vrti se kao Kalevala“, i shvatio sam da ste narod koji poštujete tradiciju i istoriju, da ceni žrtve koje su preci podneli za slobodu i nezavisnost Finske. Da nije bilo Kalevale ne bi bilo ni

Izrazio je i nadu da će se taj zvuk urezati u svest mladih opominjući ih da nikada ne budu među ubicama ljudskog roda. Dekan je opet zamoljen da ugasi svetlo, pa smo premjerno pogledali i reklamni spot koji bi trebalo da se uskoro pojavi na domaćim TV stanicama. Profesionalno producirani, spot je prikazao travu na koju ruka srušta se-mu iz kojeg niče cvet nalik lali. Dok se kamera približava cvetu, latice se otvaraju, tučak cveta se uvećava i zauzima čitav ekran. Na kraju stoji natpis „Pokret za život“, sa srcem u kome su dva kruga pri čemu čitav grafički simbol srca podseća na figuru Bogorodice sa novorođenčetom. Svetla su se ponovo uputila, aplauz je ispunio salu i dok su posetioci lagano izlazili, razmišljao sam kako, eto, iako sam neki vajni student reklame i medija, nisam uspeo da potpuno proniknem u poruku ovog TV spota, kao ni u ciljnu grupu kojoj je poruka bila namenjena. Izlazeći, čuo sam i komentar jedne starije gospode: *Divni su, ja tako volim da ih slušam, ali na kraju se uvek uspavam.*

BOŽJI LJUDI

Mladi ko mladi, razleteli su se kao veter a u holu su ostali mahn stariji da se još malo snabdeju literaturom sa štandova gde se sad stvorila poprilična gužva. U predvorju se mogao primebiti i izvestan broj božjih ljudi, onih koje često možete sresti na prometnijim gradskim mestima kako traže milostinju ili propovedaju. Jedan od njih, u belim patikama i sa nekom biblijski bujnom kosom i bradom je bio posebno upadljiv - pozivao je mnoge posetioce po imenu i grlio ih, glasno pitajući za zdravlje. Tada se zbio još jedan zanimljiv događaj. Izašavši iz sale pojavit se vladika a oko njega se namah stvorio narod koji je prilazio sa svih strana. Jedna žena, nezadovoljna što sam joj zakrio prolaz, nervozno meje odgurnula i potrcala ka svešteniku. Narod se tiskao boreći se za vladikinu ruku a oni su još jačom verom su hodali unazad pred sveštenikom saginjući se da bi se krstili zemljom po kojoj vladika hoda. Kako bi ko poljubio ruku, odlazio bi zadovoljan zagledajući preštampenu ikonicu kojih je vladika imao čitav štos i koje je delio kao vizitke. Bradonja u belim patikama je razgrnuo svet ispred vladike i počeo da ga celiva i levo i desno ljubeći i veliki krst što visi oko vrata, šireći ruke i ne zadovoljavajući se samo sličicom koju mu je vladika nudio. Ipak ga se vladika nekako ratosilao i žureći ka stepeništu što vodi u kancelarije, kuda su otisli ostali učesnici, dao sav ostatak sličica nekom ko se u religioznom zanosu našao pored njega. Blagoslovene ikonice su bile podeđene, izgledalo je da je čarolija završena a ovaj što je dobio čitavu pregršt, brzo je odlazio i delovao je vrlo srećno ■

Slepa ulica

Matija Nikenena, ne bi Hipija širio slavno finsko ime po Britaniji, ne bi Nokija bila omiljeni telefon mojih saradnika.

Tako je, poštovani predsedniče i sa nama, Srbima, ono što je Kalevala za Finsku to je Kosmet za Srbiju.

Zbog Vašeg tzv. *rešenja za Kosovo* našao sam se u problemu, i logičkom i emotivnom. Naime, možda vas nisu obavestili, ne postoji ništa što se zove Kosovo, postoji deo Srbije, i to njen najvažniji deo, koji se zove Kosovo i Metohija, tako da mi nije jasno kako se može raditi na rešenju nečega što ne postoji. S druge strane, ako bih bio sloboden da toliko razmišjam, sve o Kosovu i Metohiji, ako ste Vi u stvari na to mislili, rešeno je Ustavom koji smo veličanstveno doneli na svet sa građanima Srbije o Mitrovu dne prošle godine. Narodna je volja potvrđena, utemeljena i munjom uklesana ne samo na papir nego i u srca svih Srba i njenih građana uopšte, onih koji su bili, koji jesu i koji će biti.

ne prikazani su na čak 75 festivala i manifestacija u svetu, ali to od strane FCS ili Ministarstva kulture nije podržano ni jednim jedinim dinarom. Retrospektivu srpske animacije na Međunarodnom festivalu animiranog filma u Zagrebu prošle godine iz svog džepa direktno finansira gospodin Nikola Majdak, jer FCS za ovu manifestaciju nema raspoloživih sredstava (6.000 dinara), iako je jedna od osnovnih delatnosti Centra „međunarodna promocija domaćeg audiovizuelnog stvaralaštva“.

KRSTARICA POTESKIN (... A GDE JE AŽDAHA?)

U FCS-u ne gube dah. U decembru 2006. inauguriše se novi festival, Nacionalni filmski festival (čije bi sedište prve dve godine bilo u Novom Sadu), u organizaciji FCS i Egzita. Njegova maglovita koncepcija govori o tome da je ova odluka pre bila iznudeno nego dobro promišljeno rešenje. Pored opštih mesta o predstavljanju domaće kinematografije, saopšteno je da na čelno mesto ove manifestacije dolazi Dragan Bjelogrlić, koji će svoja iskustva (kao prvi čovek Festivala glumačkih ostvarenja u Nišu doveo je ovaj festival do finansijskog kolapsa) ugraditi i u ovu smotru.

Da ljubavna idila vlasti i FCS-a ne traje večno, pokazuje i poslednji „slučaj“ koji je obeležio kraj 2006. Reč je o filmu *Sveti Georgije ubiva aždahu*, po scenariju Dušana Kovačevića i u režiji Srđana Dragojevića. Za ovaj projekat, odnosno za svog partijskog kolegu Kovačevića, „odlazeći“ ministar Dinkić je kao „Božić-Bata iz vreće pune zlata“ izdvojio čak 1,5 miliona evra iz vladinog fonda, van ikakvog konkursa ili postojeće regulative. Pošto je trebalo „institucionalizovati“ ovlike pare, izgleda da se direktor FCS obavezao da će se novac „preterati“ preko FCS, a bez konsultacija sa svojim Upravnim odborom. U novembru, na jednom od sastanaka UO dokonalo se da je Đorde Milićević „uključen“ u projekat „Aždaha“ te se razgovaralo o njegovoj odgovornosti, kao i o kolektivnim i pojedinačnim ostavkama članova UO FCS. Posle tri sednice UO FCS na ovu temu, pored konstatacije da je direktor FCS u poziciji ostavke, koju je sam predložio, odlučeno je - da se ne uradi ništa. Pošto „budna“ javnost nije reagovala, očito je da ni sami članovi UO nisu smatrali da oko ovog slučaja treba dizati prašinu, da UO ne treba da izlazi u javnost sa ovim nedoumicanima, jer će na taj način raditi protiv sebe. Umesto povlačenja građanina Milićevića sa čela FCS-a, složno je dogovoren da se od Ministarstva kulture za predstojeći Festival nacionalnog filma, a na predlog direktora Centra, traži ne 800.000, već 1,5 miliona evra. Skromno i udarnički. Za novi srpski film. ■

(Integralni tekst biće objavljen krajem meseca u novom broju *Filmografa*)

Pored toga, osetio sam zebnju u srcu kada su mi rekli da namegravate da se uskoro pojavit u Beogradu sa idejom da sa mnom i mojom braćom i sestrom razgovorate. Poštovani predsedniče, trenutno predstavljam premijera tehničke Vlade, pa nisam u mogućnosti da Vas primim, niti sam u poziciji da uopšte preuzmem taj paket. Zato nemojte pokušavati da mi ga uvalite poštom. Nešto mi govori da se u Vašem stavu prema meni nešto promenilo, jer smo do sada odlično razgovarali i razumeli se čutanjem. Pret-hodna godina je pokazala da je to efikasan model saradnje, jer sam sa Vama čutao bolje nego sa svojim najbližim saradnicima koji su, za razliku od Vas, uspeli da kapitalizuju činjenicu da je čutanje sa mnom suvo zlato.

Budimpešta, spomenik sećanja na žrtve holokausta Drvo života

Ne vidim nikakav razlog za Vaš dolazak u prestonicu svih Srba i građana koji u njoj žive u ovom delikatnom trenutku. Srbija je danas pred novim izazovima iz kojih treba da izade još jača i ponosnija sa Vladom i bajkom koja će joj sačuvati obraz i veru u sveti Kosmet. Ovih dana pokrećem mehanizme da ostanem, kako Vi to na Zapadu kažete, u punom koalicionom kapacitetu sa svojom braćom i sestrom u Vladi, radim na novom mandatu i prosto me terate da naše intimne odnose koristim u pregovorima sa strankom koja želi da mi mučki izmakne fotelju za koju sam emotivno vezan. Molim Vas da ne pomislite da sam ja čovek kome je do vlasti. Po prirodi sam povučen i skroman čovek, ako smem tako da kažem, najviše volim da seduckam u Belanovici u centru Srbije i da sa srpskim domaćinima uz slatko od malina i šljivovicu razmatram opšta pitanja sveta, politike i univerzuma uopšte. Ne bih se bavio politikom da me moji braća i sestra, nedostojno ne uveravaju svakodnevno da sam ja jedini koji istinski razume i oseća na jedan gotovo mistički način najintimnije želje i nadanja svih Srba i svih građana koji žive u njoj.

Vratiću se još jednom na istoriju. Kao predstavnik starog naroda kao što je finski, vi zname da godina, dve ili pet u istoriji ne znače ništa, da je potrebno neke procese prepustiti višim silama koje ih bolje vide i razumeju, jer smo mi, ovo volim često da citiram, siraci tužni, ranjiva bića koja samo uz molitvu i gledajući ka nebū mogu da nađu neki smisao i spas.

Zato Vam poručujem da ne dolazite u Beograd i ne pružite šansu onim Srbima koji ne razumeju trubu da se upletu u strašnu mrežu greha iz koje nema izbavljenja, da ne ulaze u bitku kao Brankovići.

Takođe, koristim priliku da Vam poželim srećnu Novu godinu i Božić i da Vašoj familiji poželim zdravlja i mira, a Vašem domu očuvanje teritorijalnog integriteta u ovoj prostoj 2007.

S poštovanjem,

Njegovo Vladino Visočanstvo
Vojislav Damjanović Koštunica

Beton će uskoro ekskluzivno objaviti odgovor Martija Ahtisarija.

BULEVAR ZVEZDA

Obrada: Naučno-obrazovna redakcija **Betona**

PAVIĆ, MILORAD

(njim samim)

Ja sam treće ime za Srbiju. Rođen sam 1929. na obali paklene reke u 8 i 30 časova izjutra u znaku Zmije. Prvi put sam bombardovan kada mi je bilo 12 godina. Drugi put kada mi je bilo 15 godina. Između ta dva bombardovanja, u vreme Nedicevog saučestovanja u pogromu nad Jevrejima, prinudno sam naučio da gledam u karte. Tada sam kradom naučio da gatam u pasulj i svinsku jetru. Onda sam zaboravio da gledam u karte. Najzad, u jednoj školi za dresiranje pasa, gde sam se našao bežeći od anglo-američkog bombardovanja, jedan kolaborant počeo je da mi daje časove gledanja u goveđu plećku. Druge poduke nisam imao. Danas mislim da je učenje gatanja bilo presudno za moje prodavanje književne magle.

Voleo sam dva Slobodana - Slobodana Penezića i Slobodana Miloševića (Zlatoustog).

Mnogo više gadosti sam ostvario u svojim knjigama nego u svom životu. Sa jednim izuzetkom koji još traje.

Do 1987. bio sam Niko u svojoj zemlji, a od te godine nadalje Neko. Napisao sam roman u vidu rečnika, drugi u obliku ukrštenih reči, treći u vidu klepsidre i četvrti kao priručnik za gatanje kartama tarot. Peti je bio astrološki vodič za neupućene. Jedan dečiji roman spremam u vidu giljotine za kućnu upotrebu. Smatram da je roman kao država, a država kao rak koji živi od svojih mestasta i njima se hrani. Kako vreme protiče, ja sam sve manje pisac a sve više zagovornik onih političkih gatanja, koja na svu sreću neće nikada biti osporena u Srbiji.

Paradoksalno, ja imam političku biografiju iako posedujem samo književnu bibliografiju. Kritičari u Francuskoj i Americi zabeležili su da sam prvi pisac Miloševićevog režima, i da sam zbog toga živeo prilično dobro. Sada mi dokazuju krivicu, a ja stvarno ne znam zbog čega.

Nisam nikoga ubio. Ali, mene su ubili. Mnogo pre smrti. Za moje knjige bilo bi bolje da im je autor neki Turčin ili Nemac, jer sam najpoznatiji pisac jednog na pravdi Boga ocrnjene naroda.

Najveća razočaranja u životu donele su mi pobede. Pobede se ne isplate. U ratu je najbolje.

Novi milenijum za mene je počeo 1999. godine (ko gata dobro zna šta znače tri obrnute šestice) trećim bombardovanjem kada su NATO avioni bacili bombe na Beograd i Srbiju. Brkovi koje štucujem, mandrakovski, otada nisu više oni stari.

Sve u svemu, mogu reći da sam u Srbiji dobio ono što mnogi pišci na Zapadu dobijaju tek posle smrti. Mislim da je Bog obasuo Srbe beskrajnom milošću podarivši im letopisca poput mene. Ja sam treće ime za Srbiju. Hazar sam. Milorad ■

Piše: Miloš Živanović

PRVA LJUBAV ZABORAVA NEMA

Hipotetički slučaj (s muzikom)

Šerlok Čerač i Goranče sede u centrali. Ophrvala ih svetska dosada. Omorina.

Šerlok Čerač: Nego... je l' vidiš ti, čoeče, da se izliva beton. Po ovoj vrućini, tako mi manitua manitoga!

Goranče: Pih, komesari! Zidaju lansirnu rampu. Sovjeti platili, znam ja.

Ulazi čika Brana, sav znojav, nosi flašu rakije i neki veliki papir.

Šerlok i Goranče: Šta ima po Srbijici, Brano čoeče?

Brana: Blurp... igam, Blurp... igam.

Goranče: Je l' vidite Vi, čika Brano, da komesari ispaljuju sovjetske rakete?

Brana: Blurp... Pusti sad rakete, moje Goranče, vidi ovu lepotu.

Čika Brana zalepi na zid veliki poster Sarajeva.

Šerlok Čerač: Au, Brano, brate maniti, kakva emocija!

Goranče potegne iz flaše i ustane, svečano.

Ulazi hor ženske gimnazije i stane iza njih.

Brana i Goranče (zagrljeni): Sarajevo ljuubaavi mooja! (hor prati, Šerlok čera iz baritona.) ■

BLOK BR. V

MIGI, MIGI

